

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ на годину 4
фор., на по године 2 фор.За АУСТРО-УГАРСКУ БОС-
НУ и ХЕРЦЕГОВИНУ на год.
6 фор., на по год. 3 фор.За све остале земље годишње
20 фран. у алату, на по године
10 фран., у алату.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се поштом са
упутницом непосредно админи-
страцији „Гласа Црногораца“ на
Цетиње, или отпратницима но-
вина на коју драго пошту, а
коме је наручице, г. Перу Рама-
дановићу, к. н. агенту у Котор,
Дошлосе се шаљу уредничтву
Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се: за сваку
ријеч или за број од пет ријеч-
ица по 2 новчића за први пут, а
за сваки даљи пут по 1 новчић.

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВИЈЕСТИ.

— Њихова Краљевска Височан-
ства Господар Књаз и Књагинја Ми-
лена и Њихова Височанства Књаз
Мирко, Књагинја Ксенија и Књаз
Петар ономалие су стигли из Ник-
шића у своју престоницу, са својом
пратњом, дочекани одушевљеним по-
здравима од грађанства, које се било
окупило на више мјеста.

— Њ. Краљ. В. Господар јучер
у 11 сати прије подна изволио је
примити у свечаној аудијенцији ге-
нералштабног потпуковника г. Анто-
нића, нарочитог изасланика Њ. В.
Краља Александра. Изајављени го-
вори били су толики и значајни. Г.
Антонића допратио је у Двор и
отпратно дворски маршал г. А. Ра-
довић у парадним колима. Пред
Двором је била упарађена почасна
чета цетињска, а војна музика сви-
рала је при доласку и одласку г.
изасланика србијску народну химну.
Грађанство се у великом броју било
окупило да види и да поздравни пре-
ставника братске нам Србије. Посли-
је ове свечане аудијенције, која је
подуже трајала, Њ. В. Краљ. Краљ.
ВВ. Књаз Насљедник и Књагинја
Милица примили су у свом Двору
г. Антонића, којег је допратио и
отпратно г. Пејановић, први адју-
тант Њег. Краљ. В. Књаза На-
сљедника, у дворским колима. По-
слије подна г. Антонић чинио је
посјете Њ. В. Књазу Мирку, Висо-
копреосвештеном г. Митрополиту Ми-
трофану и нашим великодостојни-
цима.

— Царско-руски министар при
нашем Двору, г. Власов, повратио
се ономалие из Петрограда.

Цетиње, 4 октобра.

Долазак на Цетиње г. потпу-
ковника Антонића, нарочитог изасла-
ника Њ. В. Краља Александра, што
смо у потпуности броју објавили, јако
нас је обрадовао, као што су сви
српски листови радосно поздравили
обновљене пријатељске односе између
два стожера српског народа.

На Цетињу и по свој Црној
Гори није никад малаксавала вјера
у наше братске односе са Србијом,
јер је ту било добро јамство — на-
родна свијест и народна природна
тежња, које су вазда раздробљени
народ душевно уједињавале; и за то
— можемо рећи — а да нас нико не
може порећи — ми смо се удржа-
вали од свега онога што смо на
другој страни осуђивали, очекујући
дан, да наставимо оне везе, које су
биле онако свечано утврђене брат-
ским састанком Њ. Краљ. В. нашег
Узвишеног Господара Књаза са Њ.
В. Краљем Александром у Биограду.

И за то данас тим већим задовољ-
ством поздрављамо нарочитог иза-
сланика младога Краља братске нам
Србије, који је дошао са тако патри-
отском мисијом; и тим већом вјером
гледамо у трајност обновљених брат-
ских веза између двије српске државе,

у колико видимо, да се у овој нашој
вјери нијесмо преварили. И док бу-
демо вјерно слиједили природним
народним тежњама и руководили се
народном свијести, које нас спајају
у братску заједницу, сви спољашњи
непријатељски упливи само ће моћи
ту нашу заједницу све више сна-
жити и развијати.

Слава Богу, послје мутних дана
у Србији се разведрило: партијско
су страсти попустиле и просвијећени
људи, без разлике партија, окупили
су се око свога младог Господара,
који је отворио нову еру, под заш-
титом велике и моћне Русије, од вазда
опће мајке балканских народа.

Њ. В. Краљ Александар, пошто
је унутрашње стање своје земље
уредио и учврстио на задовољство
свога народа, обнавља сада преки-
нуте пријатељске односе са Црном
Гором, у чему се најбоље огледа
правац, који је у српском питању
дао Србији. Тим истим правцем и
Њ. Краљ. В. наш Узвишени Госпо-
дар руководи Црну Гору, и тако ће
Божјом помоћу оба српска Господара
раме уз раме поузданије и успјеш-
није радити на народној живи, коју
им је Провиђење повјерило.

На том путу подигнуте им пре-
преке и издубони ровови тако су
големи, да изгледају данас несавла-
дљиви; али постојаност заједничких
напора свему одољјева, кад се тежи
светом циљу, ма како он далеко био, и
кад прате народни благослови; а
данас нема пред собом ниједан народ
циља светијег од нашег, јер нијед-
ном народу не пријети већа опасност
него српском народу; и за то се не
могу ни управљати топлији благосло-
ви народним узданицама, него што се
управљају из српског народа срп-
ским Владоцима, који обновљење
братских веза, одговарају тако импе-
ративном захтјеву највећег српског
интереса.

Биоградски „Дневник“ под насловом
„И мудро и патриотско дјело“ доноси
сљедећи уводни чланак:

Прије неколико дана саопштили смо
у нашем листу службено саопштење ми-
нистарства спољних послова, у „Српским
Новинама“, да је генерал-штабни потпуков-
ник г. Васа Антонић одпутовао на Цетиње
као изванредни изасланик Његовог Вели-
чанства Краља, да обнови дипломатске од-
носе и одржава пријатељске везе између
Србије и Црне Горе.

Мило ријечи, а у њима тако много и
тако пуно значаја! Оне кажу у вратко,
али јасно сву историју и дјела прошле
ненародне владавине, која бјеше ударила
ненародним путем, и Србију одвојила од
њених природних савезника и једнокрвних
браће; кажују све сплетке које су плетене
да Србија остане на томе путу, и да у
пријатељу и брату гледа непријатеља и
небрата, а у непријатељу пријатеља. Не-
пријатељи нашег врата и држава српских
радовали су се, али им радовање није оста-
ло дуговјечно.

Србија је била у великој невољи, али
је срећа није оставила. У данима најтежег
искушења покренуо се њен млади Краљ као
мудар и одлучан владалац и родољуб.
Мужком одлуком Његовог Величанства учи-
њен је крај ненародној владавини и поли-
тици. Настаде сретан обрт за који дугује-
мо захвалност нашем Краљу. За сретним
обртом у унутрашњим пословима државним,
није изостао ни повољан обрт у нашој
спољној политици и нашим спољним одно-
сима, јер се у државној политици Србије
не може радити без националног правца.
Чим је одлуком својега Краља Србија вра-
ћена опет на народни пут, она је на њему
одмах нашла своје пријатеље. То нам дока-
зују најискренији односи са великом сло-
венском Русијом, поправљени односи са

Бугарском и обновљени односи са братском
Црном Гором, и пријатељске везе, које су
најискреније и најсрдачније.

Да је било памети и труни родољуб-
ља у прошлој владавини, не би се она
онако држала према Русији, нити би ки-
дала везе с Црном Гором, но би их све
јаче и више утврђивала и с једном и с
другом државом и српску спољну полити-
ку, која је под руком г. др. Вујића пока-
зала за ово кратко вријеме толики успјех
и напредак, не би налазио пораза за пора-
зом, једна недаћа за другом. Најобичнија
памет и државничка вјештина, да не го-
воримо о родољубљу, којег није било у
прошле владавине, знала би да се на Ср-
бију сасвим другачије гледа, да се њен
глас далеко јаче чује и слуша кад одржа-
ва свезе са својим природним пријатељима
и савезницима и кад с њима споразумно
ради у свима важним питањима спољним.
Али људи, који су, по несрећи, имали др-
жавну управу у рукама у нас, не имадоше
ни најобичније памети, те нијесу ни поку-
шавали да, усклађујући неусугласице и су-
бијајући спољне сплетке, одржавају при-
јатељске везе с којима је требало одржа-
вати, но су их нарочито кидали.

Тим су се користили наши општи
противници и ми сви патили. Није било
добро ни лако ниједној српској држави, а
најтеже је било нашем племену иза грани-
ца наших држава. Ради тога нити се могло
што велико предузимати унутра, нити што
постигнути с поља. Мјесто наде у бољу
будућност бјеше настало опште очајање.

По турбини дани српски отишли су,
ако Бог да, једном за свагда у неповрат,
нека је зато хвала српским државницима
у Биограду и на Цетињу. С коликом је
радошћу у Српству поздрављен глас о об-
нови дипломатских односа и пријатељства
између Србије и Црне Горе, с толиком
истом поздравили су ово мудро и патри-
отско дјело сви српски пријатељи, који ће
сложне српске државе још јаче помагати
у раду на извршењу њених народних
задатака. Благослов и добре посљедице
оваког рада већ су се почеле осјећати, и
неће престати да доносе своје добре пло-
дове. Зато нека сви, који су радили и ура-
дили да се поново обратиме двије братске
државе, приме искрену захвалност нашу.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Цетиње, 5 октобра.

Видјели смо траги-комични свр-
шетак оног свјетског оружаног по-
хода на Китај, који је излињало
готово непримјетно — само што је
остало питање: хоће ли Русија при-
сајединити Манџурију? На то пи-
тање ево како петроградско „Н.
Врмја“ одговара: „Интересантно је,
што се данас ово питање прегреса
доста спокојно многим од оних ист-х
иностраних листова, који су се до
ту скоро узурјавали на саму помисо
и о могућности руског протектората
над Манџуријом Али ма како да се
односи јавно мњење неких западно-
јевропских држава према томе пи-
тању, кад би и владе тих држава
изјавиле своје одобрење на присаје-
дињење Манџурије Русији — све то
не би ни у колико поколебало го-
товост Русије, да поврати Манџу-
рију њеним пређашњим законитом
владаоцу. Наравно, то ће се збити
тек кад се у Китају успостави пот-
пуно нормални поредак ствари и
када се у Пекину утврди централна
влада, самостална и довољно јака,
да може обезбједити Русију од по-
нављања догађаја прошле године.
Своју намјеру односно Манџурије
руска је влада изјавила јасно већ
назад преко године дана. У окру-
жици од 12 августа 1900 наша је
влада категорички изјавила, да ула-
зак руске војске у Манџурију треба
сматрати привременом мјером, и тек
буде у Манџурији успостављен вјер-

ред и обезбјеђена железница у см-
слу формалног споразума са Китајем,
да ће Русија навести своју војску
из граница сусједне царевине, ако
само томе не стане на пут начин
дјеловања других држава и самог
Китаја. Миролубије и постојанство
руске политике, који постоје изван
сваке сумње, могу послужити до-
вољним јамством, да ће Русија одр-
жати своју ријеч у том питању.
Али кад би ми оставили сасвим на
страну тај официјални дио питања
о присаједињењу Манџурије, па га
узели искључиво са гледишта рус-
ких интереса, ми бисмо дошли до
закључка, да би присаједињење Ман-
џурије донијело нама само штету.
Посљедњих година ми смо прину-
ђени тако да и сувише много пажње
обраћамо Далекост Истoku, и да ради
њего трошимо многу сила и сре-
става. То се збило услед читавог
реда узрока и догађаја, сасвим не-
зависних од нас. То било и привре-
мено пронашање тежишта наших
политичких интереса на обалама Ти-
хог Океана, много тисућа врста
далеко од центра Русије, била је
појава ненормална а још мање же-
љена. Нас су на то принудило па-
ванпредне прилике, и чим брже те
прилике престану даље утицати, то
ће бити корисније за руске нацио-
налне интересе. Наши су историјски
задаци на Ближем Истoku, и ми
смо дужни и престано радити на
остварењу тих задатака. Манџурија
— то је читава засебна држава,
присаједињење које захтјевало би од
нас огромног новог напора наших
сила. И док бисмо се ми трудили
да унесемо у ту државу начела
хришћанске културе, да је слијемо
у једну целину са нашим државним
организмом — кроз то вријеме, овдје,
на Истoku Јевропе и на Западу Азије,
ми бисмо изгубили то, што нам је
тако блиско, тако драго. А на то не
тежи руска политика!“

Аустро-угарска штампа, којој је
тако при срцу прирастао савез грчко-
румуњски, изазвала је и „Петроград-
ске Вједомости“ на сљедећу изјаву:
„Како изгледа, аустро-руски спора-
зум од 1897 одживио је своје дане,
судећи по писању аустро-угарске
штампе о грчко-румуњском савезу,
који би се снова под непосредним
покровитељством Аустро-угарске про-
тив српско-бугарском савезу, у в-
који стоји Русија. Ова је комбина-
ција изазвана незадовољством аустро-
угарских политичара са резултатима
аустро-руског споразума од г. 1897.
На први поглед не изгледа ненормал-
ан савез двију несловенских држава
ради обране својих интереса противу
двије словенске балканске државе.
Али треба само обратити пажњу на
то, која држава ради о том савезу,
да се одма схвати не само неприрод-
ност његову, него и потпуну не-
остварљивост са политичког гледи-
шта: прије свега у Грчкој врло до-
бро знаду, да Аустро-угарска жели
захватити Солун, а у Бечу и Пешти
тако исто добро знаду, што Румуњи
мисле о Трапизу и Буковини.
Што се тиче суверености Румуна
и Грка у Македонији, оно није мање
од суверености једних и других пре-
ма Србима и Бугарима. Једном ријечи,
трудно је себи преставити тако на-
рени трио, као Аустро-угарска, Ру-

муљска и Грчка. Таква проту-природна комбинација можда би још могућа била, кад би свима трима државама грозила једна општа опасност. Но у самој ствари то опасности нема. Она постоји само у уображеној аустро-угарским политичарама. Док заврши међусобним односима српско-бугарским, да Румуњској и Грчкој не пријети никаква опасност с те стране, петроградски лист се позива на руску политику на Балкану посљедних година, која није показала ничим, да претпоставља словенске државе несловенским на Балкану. Одакле сlijеди, да ће Аустро-угарска успјети са својим старањем око грчко-румунског савеза исто као са својим покушајима у Србији и у Бугарској. На завршује: „Што се тиче аустро-руског споразума од г. 1897, ако му је суђено да га нестане, прије свега ће Аустро-угарска за њим жалити“.

Ненадна смрт афганског емира Абдурахман-хана јако је потресла интересе Инглеске и Русије, које су једнако заинтересоване у Афганистану, пошто ова смрт може имати врло озбиљних посљедица. Афганистан броји пет милиона становника, састављеног из ратоборних племена, које је у покориности држала гвоздена рука умрлог емира. Сада од Абдурахман-хана остала су четири сина. Најстарији Хабибула-хан, који је био год 1897 званично проглашен за насљедника престола, сматра се до неког степена привржеником Русије, док његов други брат Насрула хан симпатизира Инглесима. Али они обојица нијесу се родили од матерца из владалачких кућа, док најмлађи Мохмед-Омер-хан рађа од Пришцево. И ако му је тек 11 година, његова мати има великог упуца у Кабулу, и веома је могуће, да ће она покушати, да подигне на престо свога сина. Осим синова Абдурахман-хана, могу се појавити претенденти на престо још браћа његова, Исхак-хан који живи у Самарканду о руском надзиравању, и Ејуб-хан, који живи у Индији, близу афганске границе. Сви они имају својих приврженика, с којима могу срећу покушати. Смугње, које би отуда потекле, могу имати озбиљних посљедица. Мир се може уздржати само ако се одржи на престолу законити насљедник, Хабибула-хан, којег ће признати и Русија и Инглеска. У противном случају — вели „Н. Време“ — Инглеска ће се постарати, да стави на

емирски престо свога приврженика, и да га подржи. Инглеска војска може прећи границу Афганистана и заузладати Кабулом и Кандагором, што ће принудити Русију, да узме потребите мјере. Срећа само, што се Инглеска налази у тешком положају због јужно афричког рата. Али питање о заузећу Кандагара и Кабула тако је важно за Инглеску, а сад се пружа тако згодна прилика, да се та жеља оствари, да је врло трудно погодити, што намишља влада инглеско-индијска. За то „Н. Време“ вели, да је потребито да Русија буде готова, да дјелује, а не да се ограничи у положају очекивања.

Нашем заузетом становништву према бреху ватиканском од 1 августа ниједан орган ни ватикански ни хрватског епископата није могао ништа стварно да приговори: „L'Observatore Romano“ или нас није разумио или није хтио разумјети, а хрватски листови, обилазећи саму ствар, одговорили су нам на свој већ познати начин...

Само свјетско „Јединство“, пошто је задарски „Српски Глас“ добио историјски преглед високог достојанства католичке цркве, које је спојено са барском архиепископијом — чим је остао још боље образложен и ошарени наш протест у овом питању — изишло је један стварни приговор, на који смо дужни одмах одговорити. Свјетски лист вели: „У овом чланку — т. ј. „Српског Гласа“, који ми на другом мјесту доносимо — има више тога, што би се могло исправити, али уопће прихваћамо, да је барски надбискуп primas Serbiae, само би хтјели знати, а за што данашњи надбискуп католички у Бару не употребљује и не смије да употребљава наслов? Замисли, да је он радио, да му се пријави, али се влада црногорска отицала“.

Пошто је „Јединство“ орган странке, у којој Пресвијетли архиепископ Милин има пријатеља, те би могао збиља ко пошљеровати свјетском листу, ми смо у стању изјавити, да се наша влада није никад отицала признању наслова српског примаса барском архиепископу, који му је забрањивали употребу тога наслова. Што више, наш лист, орган наше владе, у нише пута, о свечаним приликама, тај је наслов признао барској архиепископији, истичући га као драгоцену установу из доба народне државе самосталности, која увеличава значај Црне Горе, као кристализационе тачке у српском поморју (Serbia maritima). Нека свјетски лист прочита у нашем листу чланак поводом прославе четрдесетогодишнице владања нашег Узвишеног Господара Књаза, па ће ту наћи

посљедњу нашу потврду тога наслова, а то је било тек крајем прошле године, тако се није још ни пуна година навршила.

Но да пригорава влада не признаје наслов Primas Serbiae барском Архиепископу, и да му се ошине, за што би устала у његову одбрану, као што је устала? „Јединство“ се вара или хоће да вара, када то приписује најпој „посленици протести Хрватима“. Наша изјава о поменутом ватиканском бреху била је управљена Ватикану, с којим наша влада има да то питање расправи, друго с никим.

ИЗ ИТАЛИЈЕ

Нашим читаоцима познато је, да прво министарство, састављено под Н. В. Краљем Виктором Емануилом III., наоди наслопа у парламенту на крајњој левници. Г. Занардели, председник министарства, као стари државник и патриота, знао је узрок пређашњем незадовољству народних маса, одакле су се развијали немири до отворених побуна, као оно г. 1898 у Милану по ком су барикаде подизане и крв се лила. Требало је узети у заштиту народне масе, које раде, од чијег рада највише капиталисти користе вуку. То је био програм нове владе новог Краља, и тај програм нашао је одзива на крајњој левници, коју састављају представници већине народа, који ради. Ми смо видјели, да је г. Занардели у парламенту отворено развио програм владин у радничком питању сасвим сличан програму данашње владе француске републике, противу вођа пређашњих парламентарних партија, који у тој политици владиној виде опасност за монархију.

Међу тим ове јесени Њихова Величанства млади Краљ и Краљица први пут, пошто су узашли на престо, походили су сасвим тихо, без обичних припрема таквим приликама, Млетке па Милан. Особито Њихова посјета у Милану догађај је од политичког значаја за унутрашњу политику Занарделијевог министарства. Министеријална „Трибуна“, говорећи о том догађају, нарочито вели, да су Њихова Величанства боранили у Милану, јер Њихово присуство у њему не треба мијешати са обичним посјетама у почетку Краљевања. Краљ није пошао у Милан да прими изјаве оданости од оних власти и кругова, који су по предању, по интересу и по дужности сасвим наравно одани. Него је хтио обратити своју пажњу најмодернијем граду италијанском у његовим разним и многим појамама радности. У овом интересу Владоца за оно, у чему се састоји данашњи живот образованих народа, огледа се постигнут успјех Његовим борањем међу становништвом главног града. Томбурдије није имало смисла претстављати Милан као државу у држави. Они умјеренаци, који су сматрали ову посјету Краљеву политичком смједом, морали су се сједити оних тоновских хитаца, испављених по Њиховој наредби и оубаху војничких судова г. 1898. И за тим кад су дошли на управу муниципалних кандидата радничких класа, ти умјеренаци, ради јавног рада, забрањивали су да музика свира

марш Краљевски, и они су и сада одста себе сматрали, да су они сами чувари стаблне. И збиља су они били сужили монархију на свој круг противу свих страја политичких у држави.

Али народни дочек у Милану освјештао је промјену, која је обилежила нову владавину. Данас ипидје, а особито не у Италији, плебисцитом уједињеној држави не смије бити ограничена успоменама, интересима, амбицијама и отпорима само једне класе. Њизина снага мора извирати из сагласја народних маса, које с дана на дан постају свјесније. Маса су у покрету: држава мора да им се стави на челу, да их управља љубављу и снагом знања, а не да се узалуд против тога покрета бори.

Да се отпочне та здравна еволуција, особито је допринијело дјеловање Г. Занарделија, чије име и постојаност вазда су значили одбрану либералних начела. И више се на траг не удара, него ће се масе народне окупљати да аплаудирају својом Краљу, као што се збило ових дана у Милану, граду тако озлоглашеном умјеренацима.

Тако римска „Трибуна“ са задовољством пише о успјеху, који су учинили у Италији највиша посјета и дочек грађанства у Милану, и заиста пријатељи Италије морају се радовати, кад читају какве су народне овације пратиле млади пар Краљевски по Милану, главном средишту радности у Италији.

Књижевност, умјетност и просвјета.

(Primas Serbiae). Под овим насловом задарски „Српски Глас“ доноси сљедећи врло важни историјски преглед дукљанско-барске архиепископије:

Поп Дукљанин, писац XII вијека, у својој књизи Regnum Slavorum (с. 12) описује један црквено-народни сабор, који је држан око 877. године у Дувну (Delminium), и каже, да су на том сабору била три кардинала, као легати римског папе Ивана VIII, три посланика грчког цара Василија, српски краљ (rex Serblorum) Светополк, и много других црквених и државних великодостојника; и на том сабору да је установљена Дукљанска (зетска) надбискупија, и да су јој подређене биле бискупије: барска, уљинска, свача, скадарска, дривастска, пвлатска, которска, оудванска, српска (Sorbiun), босанска (Bosonium), травунска (Tribunium), и херцеговачка (Zachlumium), свега 12 бискупија. Од ових бискупија прве су шест насловане биле романо-латинским народом, које су и будванска истим народом помињани са Србима, а посљедње четири искључиво српским народом.

Књигу попа Дукљанина не сматрају довољно поузданим историјским извором, али у питањима дукљанске и барске цркве сматрали су да се може ипак признати за истинито, што је тај поп написао „In rebus de sua metropoli relatis, utpote caeteris antiquior omnino sperendus non est“, пише И Луције за Дукљанина (De regno Dalm. et Croat. lib. II. с. 14). D. Farlati (Illyr. sacr. VII, 5) примajući за историјску истину оно, што је Дукљанин казао, пише, да је од тога доба (877. г.) дукљанска црква добила не само име и митрополитску прана

ЛИСТА К.

КРИМИНАЛНА АНТРОПОЛОГИЈА.

(По берлинском „Der Tag“)

Кад би се опет, као за вријеме француске револуције, мјесеци преименовали, септембар би заслужио име „Конгресног мјесеца“. Ове године један посјетилац конгреса, који особиту пажњу посвећује питањима из природних наука и љекарских, морао је готово непрестано путovati са једног конгреса на други. Између тих разних конгреса у Амстердаму је био конгрес криминалних антрополога, који заслужује највећу пажњу широк кругова не због мноштва учесника, нити због научних резултата, него због високог практичног значаја његових проблема, који се једнако тичу јуриста, љекара и друштва. Порив за природнонаучним испитивањем, који је у прошлом вијеку освајао једно поље за другим, није се зауставио ни пред најескудзивијом науком, јуриспруденцијом. Са неким методом, којим се општа антропологија изучавала, приступио је учењак криминалној врти човјека, „злочинцу“, уз га предметом објективног физиолошког и посљидје његове смрти и анатомског проучавања, и трудно се да пронађе његове тјелесне, душевне, козмичне и социјалне особитости.

Криминална антропологија је врло млада наука. Њезина је отаџбина Италија, која је тим својом од двије хиљаде година традицији, да буде извором свих правничких наука, вјерна остала. Сад су баш двадесетипет година, од кад је прва књига једног дела изашла, које је са двије друге књиге доветнајестог вијека, „Капитал“ од Маркса и „Почетак врта“ од Дарвина, исту судбину дијелио: Ломброзов „Uomo delinquente“.

Безаро Ломброзо, о чијем ће се животу и дјеловању идуће године поводом његове седамдесетогодишнице много писати, јесте један од најнајеминитијих савременика, у стрпљењу и оригиналности од мало њих достигнут, а који је далеко прешао оне, који су га обасипали поругом, кад је предрасо „злочинства и заблуде армином проучавати“. Овај Ломбардиз, који је од једнајест година почео пјесме и драме писати Алафиереним стилем, од дванајест година двије мале радње о римској археологији објелоданио, па, прије него је отпочео на универзитету медицину учити, изучавао језике, особито грчки, коптски, китајски и јеврејски, а у исто доба проучавао образовање кретања, овај човјек, који је калене радње о крестинизму, о пелагри и о умним болестима писао, г. 1859 са свим се одаде научном упознавању злочинца, у којој је науци од тада гледао задатак свога живота. Он је тражио мјесто злочинца у области природе, да установи узроке његовог постанка, он је хтио доказати, да злочинац не само психичке, него и анатомске и физиолошке особитости показује, које га битно разликују од нормалног човјека. Његово главно дјело има многе недостатке у облику и у садржини, има многе пренагте закључке, који су пружили његовим противницима угодне тачке нападаја, али ова главовита књига у исто је доба прецуца неизмјерно тешких детаљних радња, величанствених перспектива и порива, који су допринијели, да се у мало година читава библиотека к њему придржила. Какав је готово безпримјерни рад уложен у „Uomo delinquente“, види се отуда, што је аутор свој материјал сабрао на 17,000 злочиначких, 10,000 умоболних и 25,000 нормалних особа.

Ако ми видимо у Ломброзу осниваоца ове нове дисциплине, ипак није он њен

створац. Свака нова научна мисао јесте чедо пређашњег, мати доцнијег знања. Почетци су криминалне антропологије далеко назад. У нареду се много прије говорило о „првој физиономији злочинца“, и многе изреке, као она „чувај се безбрижних човјека и братске жене“, које одговарају опажању и инстинкту мношине, али које су се само малим дијелом као научно оправдане показале. Гал савременик Гетсон, укљонио је у средњем вијеку распрострањену фантастичну науку о физиономији, да сам кашње створи френологију; један његов ученик, Lavergne, тамишки лекар у Тулону, написао је 1841 прву значајну радњу, посвећену психичним, моралним и интелектуалним особеностима злочинца; али од већег упуца на развита криминалне антропологије било је дјело „Les dégénérescences“ од Морела, које је изишло г. 1857. Овај француски петражијалац схваћао је под ријечи „дегенерација“, која се отада тако често употребљује, „биолошко удаљавање од моралног човјечијег типа“, и сматрао је злочинство као један одређени облик већиног насљедног одрођења. Као узрок дегенерације он именује: недовољну социјалну околину, сиромаштво, нездраву храну, тровања, болести, моралне узроке и пасљедство. „Моја главна цијељ — он говори — била је студија ових узрока и упуца, које они врше на самој конституцији индивидуа, као и на његовом постојству“. Међу узроцима злочина он убрја и алкоолизам, колико у дјеловању на самог пјанца, толико и на његово потомство. И на овогодишњем конгресу утицај алкоолизма игра велику улогу у расправама.

Међу сарадницима и посљедоваоцима Ломброзовим заслужују спомена пред свима: Ерико Феффи, проф. казног права и социјалистички посланик птал. комори, човјек сјајних умних дарова, и Гарофа, председ.

суда у Напуљу, најзнаменитији практични јурист нове школе, која се називаје и позитивном насупрот још владајућег „класичног“ права. Гарофа је у својој „Криминалогији“ отворено сасвим модерно становиште заузео, да се не мора, као до сада врта злочинства него опасност од злочинца, узимати мјерилом, по ком друштво има узимати нужну одбрану против злочинца. Ферри има велику заслугу, што је поред чисто антрополошке чињенице психичне и социјалне узроке криминалитета у њиховој свој вриједности упознао и изучио. Он полази са гледишта, да је све човјечије дјеловање, часно и нечасно, социјално и антисоцијално, продукт психичне и тјелесне организације човјека и његове природне и социјалне околине. Под природним фактором ми разумијемо утицај климе, температуре, доба године, природу земљишта, који, као што учи криминална статистика, развија своје сасвим одређено дјеловање на врету и на количину злочина, док социјални фактор обухвата: јавно мњење, породични живот, начин васпитавања, економије, индустријалне и политичке прилике, алкоолизам, казнено и грађанско законодавство, као и обичаје и религију. Напротиву има — околност, коју при престојећим политичко-царинарским мјерама треба у обзир узети — сасвим одређених односа између злочинства против својине и цијене жита. Проф. Lacassagne из Лиона, који је исто као Ферри, један од највијенијих учесника на амстердамском конгресу, не говори без разлога: „Социјална околност јесте плодно земљиште криминалитета; злочинац је бактерија, елемент, који се може развијати само ако нађе погодне услове, који га до зрелости доведу; свако друштво има оно злочинце, које заслужује“.

Ако ми најглавније супротности између досадашње јуристичке и природно-

у превалитанској области, него и преко граница те области, и постала је прва и главна надбискупска катедра за српску краљевину исто и за српску цркву, — *primaria sedes et fastigium regni Serblorum pariter et ecclesiae Serblianae*.

За град Дукљу (Dioceia) тврди се, да је 927. године био разрушен, и тада је престала постојати и дукљанска надбискупија, а дукљанска надбискупија је прешла у подвласт других надбискупа, главним начином под власт митрополита и надбискупа спљетског.

Око 1095. год. имао се држати у Сплету обласни црквени сабор. Тадашњи спљетски надбискуп Дабралин позвао је на тај сабор све бискупе суфрагане, а између ових бискупе: барског, которског, уличког и свачког. Ова су се четири бискупа укрпали у један брод, који их је имао одвести у Сплет. Због бурног времена на мору брод се тај разбије и потоне, а с њим заједно и сва она четири бискупа, на острву Хвару (а у мјесту које се послје назвало „Punta dei vescovi“). Да се не би у напријед изложили напљедници ових бискупа сличним опасностима ради далеких њихових бискупија од Сплета, грађани поменутих градова (*cives urbium praedictarum*) измоле од римског папе, да се оснује у Бару нова надбискупија, којој да се подреде бискупи ових градова. Ово све подробно казује архидјакон Тома у својој „Historia Salonitana“ (с. 15).

Поред овог црквено-административног узрока за установљење барске надбискупије у XI вијеку, био је још и други узрок, политички. Господар Зете био је тада Михаил Војислављевић (1045—1081). До прве четврти XI вијека све су тадашње српске књажевине признавале врховну власт византијске царевине, а уједно и власт цариградског патријарха. Михаилов отац Војислав ослободио је од подчињености тој царевини Зету и Травуницу. Власт цариградског патријарха остала је ипак и даље над тим књажевинама. За вријеме Михаилово догодило се (1053. г.) познати сукоб између цариградског патријарха Михаила Керуларја и папе римског Лава IX, и тада се цркве, грчка и римска, раздјелише. Готово сав српски народ остане уз грчку цркву, осим онога што је био у држави Михаила Војислављевића. Михаил објави, да његова држава остаје уз римског папу. На ово је он можда побуђен био тијем, што је велики дио његових поданика био романо-латинског племена, а по нагађању историка, побуђен је био Михаил на то главним начином, што је жељео постати краљем, и рачунао је да ће помоћу римског папе то као најлакше постићи. За посредника у томе имао је да послужи тадашњи барски бискуп, учени и енергични Петар, који је уједно и сам имао свој интерес, да би уздигао тијем углед своје катедре. Михаил написао тадашњем папи Александру II, и пошље му нарочите посланике, — а то и јесу они цркви дотичних градова, о којима спомиње архидјакон Тома, — да би барски бискуп уздигнут био на достојанство надбискупа, и да би успостављена била самостална митрополија у Бару. Молбу овог Михаилу папа уважи, и 18. марта 1067. издаду на име Петра барског, којег именује надбискупом са митрополитском влашћу над

бискупјама: зетском, барском, которском, пачаком, свачком, скадарском, дривастом, пулатском, ерпском, босанском и травуномском, и над свима манастирима, како латинским, тако и словенским (*tam Latinorum, quam Slavorum*); шаље му палцим и овланује га, да „*erga ante eum ubique geratur per Dalmatiam et Slavoniam*“ а то би било од прилике, у Бокви Которској. Црној Гори, Босни, Херцеговини и Србији.

Овом папином булом установљена је била формално барска католичка надбискупија, и на барску катедру прешла су сада сва она права, која је по одредби оног дуванског сабора 877. г. уживао прије дукљански или зетски надбискуп. Премао је овој надбискупији и онај значај црквени, што Фарлати наводи, да је имала дукљанска надбискупија, то јест, барска надбискупија постала је сада *primaria sedes regni Serblorum et ecclesiae Serblianae*.

Установом барске надбискупије добила је сталну основу у Зети католичка вјера. Дописивања између кнеза Михаила Војислављевића и папе Гргура VII служе овоме најбољим доказом. Папа Гргур зове Михаила „*carissimus filius B. Petri*“.

Овакав положај католичке цркве у Зети трајао је и за вријеме Михаилова напљедника Бодина (1081—1101). И католичка је вјера ту једина тада владала, тако да у свој кнежевини није било ни једног православног свештеника. Кад се мало послје Бодинове смрти родио у Подгорици Немања, морао га је крстити латински свештеник, јер није било никаквог православног свештеника, који би тај обред обавио.¹⁾

Углед и значај барске надбискупије подигао се још јаче за вријеме Вукана, другог сина Немањина, који је по очевом завјештају био кнез зетски. Озлоглавио овај Вукан на брата свога Стевана, којег је отац оставио напљедником великожупанске власти над Србијом, одлучи послје очеве смрти отети брату власт и прогласити себе српским краљем. Послужио се ради овога посредовањем барског надбискупа код папе. По надбискуповом упутству обрати се Вукан писмено папи Инокенту III, који се одазав Вукановој молби, и пошље у Бар два своја легата, који су имали да ствар уреде. Држан је тада (1199.) црквени сабор у Бару, на коме је сабору било шест бискупа, надбискуп барски Иван и папски легати. На томе сабору утврђено је било све што се цркве тиче, и показао се високи углед и значај, што је тада имао барски надбискуп.

Послје овога доба почиње већ опадати дотадашњи значај барске надбискупије, с једне стране ради тога, што су мало послје тога основане биле српске православне дјепезе: зетска, хумска, да барска и др., а с друге стране, што није имала као дотле заштите код српских владара.

И за све вријеме док је постојала српска држава, а то је било до 1459. године, слабо је живото показивала та надбискупија. Мелитинатес, которски бискуп прве половине XIV вијека, пише да у његово доба барски надбискуп имао је за

¹⁾ Тада се није могла још развити разлика између православних и католика у пространом храму, и ако је био раздор у плану између Рима и Цариграда. У. „Г. Ц.“

само у Италији него и у другим државама; од првог криминално-антрополошког конгреса у Риму г. 1885 — други је сазван у Паризу 1889 — обраћала се све више пажња високо интересантним расправама и публикацијама младих криминалиста.

Као један одлучни успјех овога правца може се сматрати и позивање берлинског универзитета Франца Листа на учитељску столицу. Овај славни учитељ казненог права је глава интернационалног уједињеног криминалистичког, чији програм очевидачно одговара кнезу напљедницима. Било је врло значајно, што је Лист свој приступни говор посветио новој школи, и што је назначио као своју главну задаћу, од владе му одобрену, оснивање музеума за криминалну антропологију. Напротив томе није баш најповољније забиљежити, што се међу њемачким говорницима на амстердамском конгресу не налази ниједан практични јурист. Од њемачких природњака и љекара, који су држали предавања, испитивао тајног саветника Бера, управљајућег љекара казненог завода у Плензеу, који је говорио о „младим убицама“, Алберта Мола, који расправља „уризизам“, Некеа, који истиче питање: „који је најбољи начин, да се умоболни злочинци смјесте?“ и Курхова, који је изабрао тему: „злочинско одрођење као знак промјенљивости типа.“ Да ли је узрок неуспјеха њемачких јуриста у томе, што се они забављају још студијом новог грађанског законодавства, или се овдје може примјенити она ријеч, коју је г. 1896 проф. казненог права градашког универзитета Варго изговорио: „Слава свијету, која влада код јуриста и политичара и она која се налази у главама просвијетљених петрашних природе тако је различита, као да лијесу савременици, него јазом стојећа једни од других раздјељени.“

суфрагане само арбанашке бискупе (Фарлати. VII, 14).

У половини XV вијека дошао је Бар и Арбанија под власт млетачке републике, која је ту владала све до 1521. године, кад је морала Турцима да уступи власт над том земљом. За ово вријеме почињу поједини барски надбискупи настојати да подигну колико више могу углед и значај своје катедре, користећи се у томе заштитом млетачке владе, а и мисонарским радом у српским, сад већ под турском влашћу, провинцијама дотичних католичких мисонара.

Године 1475 постао је барским надбискупом Стеван Тељати, Млечанин, човјек учен и врло уважен у Риму, особито код тадашњег папе Сикста IV. Мало се времена налазило онај надбискуп у Бару, него је готово све вријеме проводио на западу, бавећи се највише књигом. Између другог онај се надбискуп бавио и тијем, да проучи постанак и историју своје надбискупије. Проучио је књигу попа Дукљанина о оном дуванском сабору 877. године, кад је установљена била српска црквена јерархија, и кад је надбискупска дукљанска катедра постала *primaria sedes* за сву српску краљевину; а знао је де су булом папе Александра II (1067) прешла на барску надбискупску катедру сва права, што је имао дукљански надбискуп. Проучавање ово довело је Стевана до убјеђења, да ако је његова катедра *primaria sedes regni Serblorum*, то је он дошљедно као надбискуп те катедре *primas Serbliae*. Кардинал Јурај Кости одобри ову мисао Стеванову, и у римској курији почеше од тада сматрати на барског надбискупа, као на законитог примаса српске цркве, наравно католичке. То је било око 1481. године. Поменутом кардиналу Кости посветио је Стеван једну своју књижевну радњу, и у посвети он себе назива: *S. Antibarensis ecclesiae infelix Archiepiscopus totiusque Serviae Primas*.

Стеванов напљедник на надбискупској барској катедри био је од 1485 г. Филип Гај, који носи такође наслов: *totius Serviae Primas*. Види се дакле, да је тај наслов још за Стеванова живота био ухватио коријена.

У званичним папским писмима до тога доба наслов се овај барског надбискупа не спомиње. Први се пут тај наслов налази у писму од 26 новембра 1523 папе Клементија VII, управљеном уличком бискупу Лаврентију, који писмом папа га именује барским надбискупом и да уједно администрира и уличку бискупију. У томе свом писму папа пише да „*Antibarensis ecclesiae Archiepiscopus pro tempore existens Primas totius Regni Serviae existit*“ (Theiner, Vetera monum. Slavorum merid. I, 578. Farlati. VII, 100) Сазиједне године 7 маја исти папа даје овом надбискупу право „*crucis praeae ferendae per Slavoniam et Dalmatiam*“ понављајући тијем оно, што је папа Александар II. признао 1067 првом барском надбискупу Петру. Опет овај исти папа у свом писму од 24 новембра 1530 признаје поменути наслов барском надбискупу „Дудовику Клерикату и даје му старјенинску духовна права над свима њернима „*civitas Antibarensis et provincias Serviae et aliarum artium sub Turcharum tyrannide constitutarum*“.

Сви барски надбискупи послје овога доба носили су наслов: *Primas Serviae*. У бискупским каталозима XVII. вијека проширена је била духовна јурисдикција ових надбискупа и надбискупјама: биоградском (у Србији), призренском и смедеревском.

Према овоме што смо до сада навели, наслов српског примаса што носи данас барски надбискуп, постао је око 1481. године, а добио је званичан потврду 1523 од папе Клементија VII. Хтјели су у XVII. вијеку доказати, да тај наслов датира од времена папе Александра II. дакле од друге половине XI. вијека. Ово је истакао најприје дворски проповједник Алберта аустријског др. Алберт Мираеус; и за тијем то се ите чита у једној „*Relatio de statu ecclesiae in Albania et Serbia veteri*“ од год. 1685 коју је Тајнер штампао у својој збирци докумената (II, 217). Ово побија Фарлати доста солидном аргументацијом те пише: „*Nulam satis certam epocham invenio, ex qua repeti oportent initia Primatus ecclesiastici regni Serviae, qui annexus est Metropoli Antibarensi; quare inter cetera vetustate incerta hoc quoque in incerto relinquamus licet*“ (Hylr. sac. VII, 16). У осталом овом што Фарлати каже треба разумијевати само за доба прије 1523 год., јер он исти приводи ријечи папе Клементија, из којих се види, да је онај наслов већ тада постојао.

У дјелу „*Reise durch die Gebiete der Drin und Wardar*“ пише Хан, да се обраћао барском надбискупу Карлу Поотем, (који је постао надбискупом 1855) ради овога питања, и на основу надбискупова одговора Хан каже: „*Der Erzbischof von Antivari führt den Titel eines Primas des Königreich Serbien, ein Titel, dessen Ursprung unbekant ist, der aber vom Papst Clemens VII. im Jahre 1523 bestätigt wurde*“.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

(Кречење воћака) Кречење воћака врло је корисно и потребно с више разлога. Особито је оно корисно пошље тога, кад се очисте липањени маховина, љуске од коре, јер се замажу и покрију оне ране и залијече. Креч ће згристи и уништити разне бубе и њихова јаја. Често се види љети како се кора на неким мјестима на деблу улегнула, а дрво било изложено на жежи. То је због мразова у топле фебруареке и мартонске дане. Када се дебло окречи, тога не може бити, јер креч ублажује топлоту. Осим тога се од креча начини као неки танки штит против сунчане жеге. Кречењем ми и љубримо воћку. Креч мало по мало отпада, земља га упија и тако доспијева до коријена. Креч помаже против ракране на јабукама. Ако воћку окречмо неће се та болест лако појавити.

Зато сваки добар господар мора своје воћке, било то јабуке, крушке и т. д. окречити. То није скупо а није ни тешко. До сада су кречили воћке четком, али се њом не могу окречити највиши дјелови на дрвету. У најновије вријеме изумјели су неке штрцаљке, па су покушаји испали добро.

(Кад треба сијати?) Одavno је већ познато и доказано да ће сјеме прије никнути и боље успијевати када се посије за влажна и топла времена него кад је хладно и сухо.

Ваздух је обично највлажнији кад душу западни и јужни вјетрови. Највише се треба побринути за иловачу. У јесен треба иловачу најприје обрадити а у прољеће најдоцније.

Већ напријед нагласисмо да стоји у вези са временом када се сије, хоће ли њива радити боље или горе. Већ се толико и толико пута искусило да озима жита даду много сламе а мало жита кад се посију прерано, а опет много жита а мало сламе када се посију нешто касније. Код јакних жита је опет противно. Рана прољетна жита даду више жита а мање сламе него касна прољетна жита. У многим је крајевима обичај да у вече посију жито па да тек сјутра задрљају, тако да се преко ноћи овлажи, јер то сјемењу веома дубро чини. То се да Богме смије само онда чинити, ако се није бојати, да ће те ноћи пасти мраз; то би дакако шкодило сјемењу.

Да ли ће се сијати рјеђе или гушће стоји у вези с тијем како је земљиште, да ли је сјеме боље или горе и папшлетку с временом када се сије.

Чим је збијенији и грудастiji тијем треба гушће сијати. Ако је земљиште лако прхко и без корова, треба сијати рјеђе, особито ако је земља добро напљена. Чим је опет отприје вријеме (клима) гдје треба такође гушће сијати а ите тако ако је сјеме старије.

Чим се раније сије тијем треба мање сјемења, а чим се сије доцније тијем се мора гушће сијати.

(Шта ћемо с дјетом, кад сврше школу у селу?) „Приредник“ пита: Знате ли ону причу? Да вас подјетимо. Изнева се цар са царском и женским дјететом на галији по мору, кад се одједном дигне бурна, па га однесе у туђу земљу, да није није знао гдје је, па се није могао ни вратити кући. У туђој земљи и да је било што, да се купи за јело, није се могло, јер им онај њихов новац није овдје вредно ништа. Да се не умре од глади, ваљало је хљеба заридити. А како ће се онет заридити што, кад се ништа не зна радити? И тако му је једино остало, што би могао, да чува туђа говеда, па да се хљебом храни са својима. Од то доба прође доста времена, да му је кћи доспјела до удабе. Једнога дана, прође тим крајем царски син, па кад виде ону дјевојку, говедарску кћер, а њему оста срце на њој, толико је лијепа била. И тако науми, или њу узети за жену, или ни једну другу. Али цар се мало упротаст, кад му говедар кажа, ако не зна он каква заната, да ми неће дати кћер. Шта ће царском сину занат, кад ће бити цар? Али кад се већ дружије није могло, погну царски син главу, па изабра да научи узарски занат, што му се чинило, да ће најбоље научити. Кад је већ научио, опасе је својом руком једно ужо, па га је као што је и погодба била, предао будућем тасту своме, а сада говедару. Разгледајући то ужо, рећиће говедар царском сину: „Није синко, ни то лопе, што знаш. Сваки је занат алатан. Ни цар не зна, шта га може снаћи до посљетка. Да сам знао ја и тако ужо плести, не би данас чувао говеда, него би лијепо живио крај свога заната. И цар може пропасти и гладовати, а ваљан и добар мајстор крај свога заната никада.“ И тако се ту каза и ко је и шта је те онда би несесље још веће. Посље врати зет свога таста опет у његову државу. И од то доба вели се, да је остало, да и цареви морају да изуче по какав занат.

А да ли је то само у причи онако, или је и у истини занат алатан? Погледајте по свијету, па ћете видјети, да то није само прича. Пуно има по свијету људи, који су били ништи и убоги, па су крај заната постали газде и богати. А гдје, да нам се у свијету покаже човјек, који

научне криминалистичке школе утврдимо, као што их је Ферри у свом дјелу: „Злочинство као социјална појава“ — назначио, то стара школа полази од идеје, да злочинац има неке погледне и осјећаје као и судија и велика већина, док нови правац у злочиначким особама гледа особити варијетет човјечије врте са напљедницима или стеченим особинама; даље некад се мислило, да је битно средство казна, да се стане на пут злочинствима, док криминални антрополози тврде, да појава, умножавање или опадане злочина зависи сасвим од дугих фактора него ли од преписаних казна у законнику; најпослије до ту скоро владало је опште увјерење, да је човјек одговоран за своје дјеловање, јер има слободну вољу; напротив италијанска школа држи као доказано, да је слободна воља субјективна претпоставка, која у ствари не постоји.

Не иде се овим погледима, да се казне укину. Само се оне неће више узимати као педепсање кривнице, као испаштање и освета, него као средство обране друштва против антисоцијалних особа, према степеноу њиховог одрођења и опасности. Прије свега ће се, кад се злочинац пронађе, утврдити, да ли је он злочинац по урођеном својству, по навици, по умној болести, по страсти или по околности. Једна од битних реформа била би установљење једне стручњачке колегије код сваког истражног суда. Данас се често збива, да се судци ослањају просто на мњење стручњака. Прије свега пак треба да криминално-антрополошка пслијеђења сврху узрока криминалитета њихово одрођења расвијетле, и то је најбитније.

Позитивна је школа посљедних година готово по свим земљама широке кругове освојила, по којима данас свој утицај врши на казеноваконским пројектима не

је као финансијер, као пандур, као врачар, или у којој хоћете другој служби, стекао над главом слемени, и да је постао газда.

Ко зна какав било занат, тај живи под својим кутњим слеменом, свој је господар; а ко не зна, тога туђе очи воде, тиме туђа глава господари и тај се у туђој служби као пандур, као вратар, потупа од немила до недрага, без крова свога, без круха свога, и без рука свога.

Из наше средине дјеча наша иду у пандурску службу а из бијелог свијета туђини долазе у наше крајеве голи и боси, па се занатима и трговинама богате и подижу. Од Бога је грехота, а од људи зазор и срамота, да то тако остане.

Кад је занат златан за цео свијет, мора он златан бити и за наш свијет. Ко остави дијете своје да прође дјетињство у залудници, а не да га да изучи какав занат, тај га спрема за просјака и за робовање. А до ијека служити, ма у каквом шареном руху било, није друго, него је робовање.

За то дјеча, здрава и бистра како сврше школу малу, одмах ваља да пређу на занат, док се нијесу отпадила од редовног рада.

Не каже се у свему бадава: Све, све али занат. Занатлија, крај свога заната, алатом својим из рада злато извлачи, кад је само вриједан и умјешан, за то се и каже: Занат је златан.

Из школе, дакле, дјечу на занат, ако им среће желимо.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Цетиње, 5. октобра.

(Премјештај.) Г. Нико Татар, главни погранични политички комесар премјештен је са његовим звањем из Грахова у Никшић.

(У славу Владике Пјесника.) У Фочи је друштво „Побратимство“ приредило на Мали Госпођиндан бесједу у спомен педесетогодишнице од смрти нашег великог Пјесника и Господара Петра II. О животу и раду Слављеникову говорио је медицинар Тодо Јеремич. Ово је почетак народног одисаја благодарности и милоште према Великану, који је у свом срцу цијело Српство обухватио и ујединио бесмртном пјесмом и правцем дјеловања владаоца. Књижевни Одјељење Матице Српске вакључило је да држи на Никољдан свечану сједницу, на којој ће г. проф. А. Сандић говорити у славу Пјесникову.

(Наш дукан у Италији.) Италијанско министарство финансија прошлог мјесеца изаслало је свог инспектора г. Тани а у Црну Гору ради набављања дукана. Г. Тани је изабрао Подгорницу, као најбољи пазар дукана, и до сад је ту купио преко 12.000 кила дукана од прошле године, што је изазвало живљу трговину овог нашег производа. Тако су трговци из Бијелог Поља (Из Турске) ових дана накупили знатну количину. Са стране италијанске ово је тек покушај, и како чујемо, г. Тани је најбољи извјештај послао својем министарству. Тек идућег фебруара наставиће куповање овогодишњег дукана, којег има у изобиљу. Трговина остаје слободна, што је за произвођаче најкорисније, јер продају ономе, ко им боље плаћа. Извоз пак у Италију свакако ће цовисити цијене нашег дукана.

(† Сердар Мијат Радовић.) У Мо стару је преминуо вриједни Херцеговац. Мијат Радовић, који је у устанку г. 1875 ускичио у Црну Гору и у следећем рату добио сардарство. Последње рата повратио се у Мостар, али кад су г. 1882 Херцеговци опет устали на оружје, сердар Мијат је био одведен у тамницу у Босанску Градишску. Кад су прваци босански и херцеговачки устали у одбрану своје цркве и школе, у које се турска влада није никад мијешала, Мијата Радовића видимо опет на челу тога покрета са његовим сином Владимиром, који је покренуо лист „Српски Вјесник“. Прерана смрт Владимира био је тежки удар сардару Мијату, а тешке народне прилике и тако су му српско срце раздирале. Његова смрт налази искреног одаива и у Црној Гори, гдје је оставио одличних пријатеља. Јака му родна измучена српска земља! Вјечни покој доброј души његовој!

Пишу нам из Трњина (Цуца):

Већ је јављено преко „Гласа Црногорца“ да је свештенство Чевског Надзиратељства створило свештеничко удружење. Другу скупштину одредили су за у Трњине, о којој сам рад извјестити поштоване читаоце. У недјељу вече већ су стигли неки свештеници, а неки су зором дошли и сви присутни били светој служби. Чинодјељствовали су ови свештеници: поп Крсто Вуковић надзиратељ, поп Петар Мијановић, који је говорио бесједу, поп Ристо Поповић, поп Станко Вуковић и поп Петар Вуковић: преко службе држали су и многољествије.

Послије службе позвао је све свештенике госп. Илија Рогановић перјаник, те су му освештали новоподигнуту кулу на рушевинама куле свога прадеда кнеза Рогана. Он им је приредио и врло богати ручак, на ком је позвао и племенске главаре и виђеније људе, гдје се весело провело.

Послије обједи свештеници су држали своју сједницу, а послје је позвао из је све скупа поп Петар Мијановић, те су му освештали масла; гдје су такође богато почашћени једом и пићем а тек сјутри дан разишли се својим кућама.

Како су народ и главари цуцки разумјели и примили к срцу свештеничку скупштину то се је овог пута најбоље очитовало, јер њином гостопримству није било краја, а при том учисаше се седмина за чланове добротворе: госп. Татко Рогановић, Илија Рогановић — перјаник, поп Петар Мијановић свога оца Радована и мајку Јаганку и госп. оф. Илија Поповић.

У опште, дакле, како главари тако и прости народ похиташе да присуствују служби и скупштини свештеничког удружења чак и из даљих мјеста, и пр. госп. перјаник и кап. заст. Васо Ђ. Кривокапић, и остали главари.

Врло је карактеристично ово што ћу навести: један старац (Марко Ф. Кривокапић) питао једног младог официера, који је кретао и спремао се за скупштину, куда креће, а овај му у кратко казаше: да оће да дођу десет свештеника катунских у Трњине да служе и да проповиједају народу; а старац ће на то: ванштину, чоче, кад би се десет петрица објесило о једној букви крстио бих се ваздан спрам њих и мило би ми их гледат' било, а како ли кад их објесе десет попова; е мој синко то је баш лијепо и то ми се добро свиђа, што ти попови раде тако, то је нешто слично првome времену, кад се скупљасмо на зборе и договоре, јер ево неко доба, непознају се сусједи са сусједима; па хајде, а и ја бих да могу весело пошао тамо! —

У опште, дакле, народ цуцки тако се је показао спрам свештеника, особито гостољубивошћу, да је то ријетко наћи у друго племе и да може служити за углед; а то је знак да уије цијенити што је црква и свештенство.

Страпацковић.

Телеграми Бечког „Кор. Бира“.

КОПЕНАГЕН 30 септембра — Принц Ђорђе отпутоваће управо у Атину, одакле ће се повратити па Крит.

ПАРИЗ, 31 септембра — „Хавас“ доноси из Солуна да су турски војници напали француског вице-консула у Манастиру. Кривци су одма ухваћени и затворени. Војнички заповједник одио се извинити вицеконсулу.

БЕЧ, 1 октобра. — Вели се да ће се Арцидукеса Јелисавета Марија, унука Царова, вјерити са Принцом Отом Виндизгрецом.

БЕЧ, 2 октобра. — Поводом вјеридбе арцидукесе Јелисавете у двору је објед, на ком су Цар, Вјериници, граф и графинја Лоњаји и чланови куће Виндизгреца.

БЕЧ, 2 октобра. — Званично је објелодањено, да се Арцидукеса Јелисавета, шћерка престолонаследника Рудолфа вјерила са Принцом Отом Виндизгрецом.

АТИНА, 2 октобра. — Грчка је оскадра кренула пут Солуна и Атона. Адмирал са генералним штабом, поћи ће у Цариград, гдје ће их Султан примити.

ПАРИЗ, 3 октобра. — Стигао је Краљ грчки и примио Делкасеа.

СЕВИЉА, 3 октобра. — Букнуло су пореди услед чега је проглашено опасан стање.

БИОГРАД, 4 октобра. — Скупштина ће сјутра бити отворена престоним говором. Краљ је одликовао Књаза Оболенског помоћника руског министра иностраних дјела, првим степеном Таковского рода.

БЕЧ, 5 октобра. — Карбер је рајсхрат позвао да остави на страну народносна питања пред економским гчитањима, особито пред уређењем економских односа са Угарском и иностраним владама. Говорник се нада да ће нови уговори бити повољни у пркос потпуноћама.

ПАРИЗ, 5 октобра. — Краљ грчки праћен Делијанисом посјетио је Лубета. Састанак је био врло срдачан. За тим је Лубо повратио Краљу посјету.

ДЕВРЕЦИН, 5 октобра. — Поводом избора посланика, који је пепао у корнет владине стражарке, Кошутовци су удрили камењма на војску и полицију. Рањена су три официра и више војника и 60—80 бунтовника. Многи су уапшени. Нереди трају.

БИОГРАД, 6 октобра. — Скупштина је изабрала Риста Поповића радикала за пресједника, а Ацу Станојевића и Арона Нинчића напредњака за потпресједнике.

Англо-бурски рат.

ПРЕТОРИЈА, 31 септембра. — Пјесколико ухваћених бурских команданата проћерани су из јужне Африке. (Који су то команданти? Ур.)

МИДЕЛБУРГ, 1 октобра. — Бурски командант Лотер стријељан је. (Ово се име до сада никад прије није спомињало. Овакви ће бити и они команданти проћерани! Ур.)

ЛОНДОН, 6 октобра. — „Тајмс“ доноси из Њукастла, да је Бота распустио свој командо у поједина одјељења, с којима је процро на сјевер.

— Од двије чете војника, које су биле одређене за јужну Африку, 50 их је изчезло.

Куга у Јевропи.

НАПУЉ 31 септембра. — Никакав нов случај.

НАПУЉ, 1 октобра. — Никакав нов случај.

ЛОНДОН, 1 октобра. — Из Глазгва телеграфишу, да се један мриар из Индија на параброду „Баварија“ разболио под сумњом куге.

НАПУЉ, 3 октобра. — Није било већ ниједан нов случај. Изолирани ће сјутра бити пуштени на слободу. Они што су у лазарету Нивиди иду на боље.

ЦАРИГРАД 6 октобра. — Јучер су била четири случаја у једној породици. Санитарна комисија узела је мјере.

НАПУЉ, 6 октобра. — Санитарно стање повратило се сасвим нормално. Престао је излазити санитарни булетин.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Изишле су на штампе ове књиге:

Кратки Црвени Устав за свештенике и ученике Богословско-учитељске школе, од Митрополита Митрофана Бака. Цетиње К. Ц. Државна Штампарија 1901. Цијена 1 круна 20 хел.

Домаће његовање и васпитање дјече у Црној Гори. Написао Андрија Јовићкић. Цетиње К. Ц. Државна Штампарија 1901. Цијена 1 круна —

Цетиње, 5 октобра 1901.

Број 117.

У П Р А В А
Д Р Ж А В Н Е Ш Т А М П А Р И Ј Е.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

„ЛОВЉЕН“

НАРОДНИ КАЛЕНДАР

ЗА ПРОСТУ 1902 ГОДИНУ

уредио: Милан Ј. Павловић,

потпуно удепен за све трговачке, путничке и опште потребе: с поштанским тачним распоредима, а тако исто и парабродским; изашао је и може се добити у првој повљ. књижари

Ш. М. Калуберовића на Цетињу.

Цијена 50 хелера.

О Б Ј А В А

Ђорђе Миланов Ковачевић, из села Божића у Васојевићима, назад неколико времена пошао је у Краљевину Србију, а доцније у Влашку у Крајову, одакле се

прије четири године јавио писмом. Од тада се није више јављао, па за то се умољава сваки, који би што о поменутом знао, да извјести

Милан И. Дјела.

Цетиње, 28 IX 1901.

Број 2037.

2—2

ОБЈАВА.

20 Октобра, 27 Октобра и 3 Новембра 1901 год. држаће се на Ријеку у канцеларији потписате Управе лиценцијација за држање млина на Бостан, — под условија која су изложена у истој канцеларији.

Контрат ће се учинити за три године, почињући од 5 Новембра 1901 и уступити ће се ономе који понуди највишу цијену — и ако ова буде повољна.

Од подузимача тражиће се, за кауцију, непокретност од четири хиљаде круна.

Они који би жељели лиценцират могу се на горе означене дане пријавити овој Управи ће се држати лиценцијација, од 2 до 4 сата по подне, — и донијет са собом карте од кауције (потврђене од надлежних судских власти, да је непокретност која је у карте именована слободна од сваког пређашњег дуга), и предати их пријед лицентирања овој Управи, иначе неће имат право лиценцират.

Ријека, 21 Септембра 1901.

У П Р А В А Ф И Н А Н Ц И Ј Е.

Приватне Објаве.

Н А З Н А Њ Е!

Свим г. г. трговцима из Црне Горе, који бише жељели трговати „чиство руским чајем“ Брће Попова, или другом таквом фирмом, нека се обрате подписатом. Њи неће пожалити труда, само да би се што боље распространио руски чај у Црној Гори, а не онај чај из Цариграда, у разним бојама, и који у мјесто помоћи трује народ. Подписати врши све наредбине тачно и брзо, а према захтјеву шаље и мустре на оглед.

Адреса:

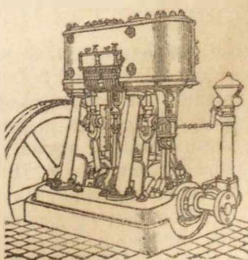
M-r Giovanni Žec. Rostoff S./Don Russie
Rue Mala Sadovaja N-ro 25.

P. 86

Бр. 29

2—3

Stabilimento Lazarus Fiume

Направљање парних машина, парних котлова и парних лајпаца по прописима и к. ратне машини.

„Направљање трансмисија и кола.“

„Ливарница гвоздеа, челика и туча.“

„Поправке“

F I U M E: M O L O L U N G O.

П. п.

Бр. 20

6—20